Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб’яднанне
па адукацыі ў галіне культуры і мастацтваў

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНА-ПЕСЕННАЯ ТВОРЧАСЦЬ

*Тыпавая вучэбная праграма для ўстаноў вышэйшай адукацыі
па спецыяльнасці 1-16 01 10 Спевы (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 Спевы (народныя)*

Мінск
БДУКМ
2013

Складальнік

У. К. Зяневіч, прафесар кафедры беларускай народна-песеннай творчасці ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», дацэнт

Рэцэнзенты:

кафедра харавога дырыжыравання ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»;

Л. К. Захлеўны, мастацкі кіраўнік ансамбля народнай музыкі «Бяседа», народны артыст РБ, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РБ

Рэкамендавана да зацвярджэння ў якасці тыпавой:

кафедрай беларускай народна-песеннай творчасці ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 4 ад 23.11.2011 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 2 ад 29.11.2011 г.);

навукова-метадычным саветам па народнай творчасці (па напрамках) Вучэбна-метадычнага аб'яднання па адукацыі ў галіне культуры і мастацтваў (пратакол № 2 ад 12.12.2011 г.)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Адказны за рэдакцыю *В. Б. Кудласевіч*
Адказны за выпуск *У. К. Зяневіч*

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма «Беларуская народна-песенная творчасць» распрацавана для ўстаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту па спецыяльнасці 1-16 01 10 «Спевы (па напрамках)», напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 «Спевы (народныя)».

Вучэбная дысцыпліна «Беларуская народна-песенная творчасць» з'яўляецца адной з асноўных дысцыплін прафесійнай падрыхтоўкі ў галіне сольнага народнага выканальніцтва. Яна займае цэнтральнае месца ў сістэме спецыяльных дысцыплін, якія маюць непасрэднае дачыненне да работы з народным песенным матэрыялам, забяспечвае для іх неабходную эмпірычную і тэарэтычную базу. З дысцыпліны «Беларуская народна-песенная творчасць» фактычна пачынаецца студэнцкая навукова-даследчая работа па аналізе, сістэматызацыі і даследаванні фальклорнага матэрыялу.

Фарміраванне асобы спевака-саліста, інтэрпрэтатара і транслятара нацыянальнага песеннага фальклору адбываецца ў працэсе непасрэднага далучэння да народнай песеннай творчасці праз засваенне цэлага комплексу сацыяльна-гуманітарных, агульных музычна-тэарэтычных, спецыяльных дысцыплін («Філасофія», «Культуралогія», «Эстэтыка», «Аранжыроўка беларускіх народных песень»), з якімі дысцыпліна «Беларуская народна-песенная творчасць» павінна быць узгоднена па змесце.

Эфектыўнасць выкладання дысцыпліны «Беларуская народна-песенная творчасць» забяспечваецца шляхам утварэння міжпрадметных сувязей «Беларускай народна-песеннай творчасці» з іншымі дысцыплінамі цыкла агульнапрафесійных і спецыяльных дысцыплін («Сальфеджыа і тэорыя музыкі (гармонія, поліфанія, аналіз музычных формаў)», «Расшыфроўка беларускіх народных песень»)), якія ўтвараюць метадалагічную аснову творчай дзейнасці, забяспечваюць музычна-тэарэтычны падмурак, даюць магчымасць апрацоўкі эмпірычных фальклорных матэрыялаў і апрабацыі вынікаў працы на практыцы, фарміруюць светапогляд выканаўцы, што забяспечвае неабходны ўзровень падрыхтоўкі выпускніка ў вобласці традыцыйнай народнай музычнай культуры, дазваляе яму авалодаць сучаснымі метадамі даследавання і інтэрпрэтацыі народнай песні.

Асноўная *мэта* дысцыпліны «Беларуская народна-песенная творчасць» – фарміраванне сістэмы ведаў і навыкаў у галіне

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

народнай традыцыйнай музычнай культуры. Курс заклікаты даць студэнтам сукупнасць базавых ведаў пра асноўныя навуковыя катэгорыі і паняцці, пра месца народнай песні ў сістэме народнай культуры, пра спецыфічныя асаблівасці і заканамернасці гістарычнага развіцця музыкі вуснай традыцыі, пра жанравы склад беларускага песеннага фальклору ў яго рэгіянальнай разнастайнасці, пра прынцыпы і метады тэксталагічнага вывучэння песеннага фальклору і на гэтай аснове спрыяць падрыхтоўцы высокапрафесійнага музыканта-фалькларыста, выканаўцы народнай песні.

Дасягненне пастаўленай мэты вызначае *задачы* дысцыпліны:

– выяўленне спецыфікі народна-песеннай творчасці як інтэграванай часткі музычнага фальклору ў кантэксце традыцыйнай народнай культуры беларусаў;

– выпрацоўка сістэмы ўяўленняў аб беларускім песенным фальклоры як спецыфічнай сферы мастацкай дзейнасці народа са сваёй непаўторнай сістэмай эстэтычных каштоўнасцей;

– фарміраванне ўяўленняў і паняццяў пра натуральна-гістарычную, аб’ектыўную прыроду, сацыякультурную значнасць шматстайных формаў народнай традыцыйнай мастацкай культуры як асновы прадуктыўнага развіцця ўсёй сістэмы сучаснай духоўнай культуры, у тым ліку і разнастайных формаў прафесійнага мастацтва;

– паслядоўнае азнаямленне з комплексам навуковых паняццяў, якія набываюць у фалькларыстыцы і этнамузыкалогіі ўласнае значэнне (тэкст, мова, мастацкая форма, тэма, сюжэт, матыў, тып, варыянт, стыль, традыцыя, народная культура, мастацтва і інш.);

– засваенне выпрацаваных у айчыннай і замежнай тэорыі і практыцы метадаў даследавання народнай музыкі;

– засваенне знакавай лексікі, спецыяльных тэрмінаў і абазначэнняў як з арсеналу саміх выканаўцаў – захавальнікаў традыцыі, так і з навуковага апарату этнамузыкалогіі;

– набыццё ўменне выкарыстоўваць на практыцы атрыманыя веды і навыкі як для этнамузыкалагічнай працы (навуковая, навукова-метадычная і навукова-практычная дзейнасць па збіранні музычнага фальклору), так і для практычнай мастацкай творчасці (сольнае выканальніцтва);

– авалоданне асновамі комплекснага аналізу музычнага і паэтычнага тэкстаў народных песень;

– авалоданне трывалымі ведамі ў галіне беларускай народнай песеннай творчасці ва ўсёй разнастайнасці яе відаў і жанраў, выканаўчых песенных стыляў;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

– узбагачэнне слыхавой практыкі шляхам актыўнага засваення рытмічнага, інтанацыйна-меладычнага і ладавага комплексаў беларускага песеннага фальклору розных жанраў і рэгіянальных песенных стыляў;

– авалоданне творчымі навыкамі выканання ўзораў беларускага музычнага фальклору;

– выпрацоўка адпаведных навыкаў у галіне практычнай фалькларыстыкі (арганізацыя і правядзенне фальклорных экспедыцый, арганізацыя этнаграфічных фальклорных канцэртаў, запіс і выданне навуковых відэафільмаў, аўдыястужак і інш.);

– раскрыццё асноўных праблем сучаснай фалькларыстыкі і этнамузыказнаўства, засваенне бібліяграфіі па ўсёй праблематыцы курса.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен *ведаць*:

– рэальнае гучанне беларускай народнай песні і традыцыйнай народнай музыкі;

– спецыфіку песеннага фальклору як важнай часткі традыцыйнай народнай культуры, спецыфічнай сферы мастацкай дзейнасці, асобай эстэтычнай сістэмы;

– ролю і месца песеннага фальклору ў сістэме сучаснай духоўнай культуры;

– асаблівасці, прызначэнне і функцыі музычна-паэтычнага фальклору, прынцыпы гістарычнага развіцця народнай традыцыйнай культуры;

– заканамернасці народнай песеннай творчасці;

– інтанацыйна-меладычныя, ладавыя, метрарытмічныя і структурныя асаблівасці народнай песні;

– сродкі мастацкай выразнасці песеннага фальклору;

– спецыфічныя прыёмы выканальніцтва;

– жанры беларускага песеннага фальклору;

– рэгіянальныя асаблівасці песенных стыляў Беларусі, іх праявы;

– гістарычныя этапы станаўлення і развіцця беларускай этнамузыкалогіі;

– спецыяльную літаратуру, асноўныя тэарэтычныя працы і публікацыі музычна-этнаграфічных матэрыялаў.

Студэнт павінен *умець:*

– карыстацца сучаснымі навуковымі метадамі аналізу разнастайных форм музычнага фальклору;

– выяўляць жанравыя прыкметы і класіфікаваць з’явы фальклору;

– абгрунтавана вызначаць жанравую прыналежнасць фальклорных тэкстаў, форму, стылявыя характарыстыкі народных песень;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

– характарызаваць структуру фальклорна-этнаграфічнага тэксту, здзяйсняць аналіз моўных сродкаў і спосабаў выразу;

– выяўляць сувязі мастацкай формы з асноўнымі сэнсавымі і канструктыўнымі элементамі этнаграфічнага кантэксту (рытуальна-абрадавыя сітуацыі, акалічнасці актуалізацыі жыццёва значных намераў);

– характарызаваць сродкі выразнасці – мову фальклору ў адпаведнасці з жыццёвым прызначэннем, функцыяй: суадносіны слова з музычнай, харэаграфічнай, гульнявой, абрадавай і іншымі бакамі мастацкай сістэмы фальклору;

– выконваць узоры песеннага фальклору ў адпаведнасці з жанравай і рэгіянальнай стылістыкай і народнымі спеўнымі манерамі;

– валодаць метадамі сцэнічнага ўвасаблення фальклору;

– граматна карыстацца інфармацыйнымі крыніцамі для атрымання неабходнай прафесійнай інфармацыі;

– раскрываць змест асноўных навуковых катэгорый і растлумачваць паняцці, якія ўжываюцца ў музычнай фалькларыстыцы і этнамузыкалогіі.

У працэсе вывучэння дысцыпліны выкарыстоўваюцца сучасныя метады і інавацыйныя тэхналогіі навучання, такія як дыяхранічны і сінхранічны метады, метады структурнага мадэлявання, слыхавога і параўнальнага аналізу, структурна-тыпалагічны метад, этналінгвістычныя метады. Выкарыстоўваюцца лічбавыя тэхналогіі і найноўшыя тэхнічныя сродкі распазнавання гуку, разнастайнае сучаснае праграмнае забеспячэнне музычнай апрацоўкі і арганізацыі нотнага тэксту (камп’ютар і іншыя высокатэхналагічныя сродкі канвертацыі інфармацыі), якія дазваляюць аптымізаваць працэсы алічбоўкі аналагавых узораў, рэпрадуцыравання і шматразовага прайгравання, стварэння гукавых прэзентацый, адфільтраваць зафіксаваны матэрыял ад дэфектаў запісу, рэстаўрыраваць пашкоджаныя фрагменты запісу, забяспечваюць прынцыпова новы ўзровень нагляднасці ў выкладанні і камунікацыі ў навучанні.

Самастойная работа студэнтаў арганізуецца ў адпаведнасці з палажэннем аб самастойнай рабоце студэнтаў, зацверджаным ва ўстанове вышэйшай адукацыі.

У адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам на вывучэнне дысцыпліны «Беларуская народна-песенная творчасць» усяго адведзена 164 гадзіны, з якіх 78 – аўдыторныя заняткі (66 г. – лекцыі, 12 г. – семінарскія заняткі). Рэкамендаваныя формы кантролю ведаў студэнтаў – залік, экзамен.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Раздзелы і тэмы	Колькасць аўд. гадзін	
	лекцыі	семінары
Уводзіны	1	
Раздзел І. Фальклор у сістэме сучаснай духоўнай культуры		
Тэма 1. Фальклор як цэласная сістэма	4	2
Тэма 2. Жанравая класіфікацыя беларускага песеннага фальклору	2	
Тэма 3. Беларуская этнамузыкалогія: этапы станаўлення і развіцця	1	
Раздзел ІІ. Марфалогія песеннага фальклору. Сродкі выразнасці беларускай народнай песні		
Тэма 4. Формы народнага вершаскладання	2	
Тэма 5. Страфічная арганізацыя беларускай народнай песні	2	
Тэма 6. Музычна-рытмічная арганізацыя беларускай народнай песні	2	
Тэма 7. Ладавая пабудова беларускай народнай песні	2	
Тэма 8. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні	2	
Тэма 9. Фактура беларускай народнай песні	2	
Тэма 10. Жанрава-стылявыя асаблівасці беларускай народнай песні	2	
Тэма 11. Выканальніцкія манеры спеваў беларусаў	2	
Тэма 12. Паэтыка беларускага песеннага фальклору	2	
Раздзел ІІІ. Раннетрадыцыйны (архаічны) фальклор		
Тэма 13. Каляндарна-песенная культура Беларусі	8	
Тэма 14. Сямейна-абрадавы песенны цыкл	6	
Тэма 15. Песні з умоўным прымеркаваннем па часе і абставінах іх выканання	2	
Тэма 16. Карагодна-гульнявая традыцыя беларусаў	2	
Раздзел IV. Пазаабрадавая сялянская лірыка (класічны фальклор)		
Тэма 17. Стылістычныя рысы і асаблівасці пазаабрадавага песеннага фальклору	2	
Тэма 18. Жанравая сістэма пазаабрадавай лірычнай песні	6	
Раздзел V. Нетрадыцыйны фальклор		
Тэма 19. Кантавая культура Беларусі	2	
Тэма 20. Прыпеўкі як від народнай песенна-музычнай мініяцюры	2	

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Раздзел VI. Рэгіянальныя жанравыя і выканальніцка-стылістычныя асаблівасці беларускага песеннага фальклору		
Тэма 21. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Палесся	2	2
Тэма 22. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Паазер'я	2	2
Тэма 23. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Падняпроўя	2	2
Тэма 24. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Панямоння	2	2
Тэма 25. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Цэнтральнага рэгіёна Беларусі	2	2
Усяго …	**66**	**12**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЗМЕСТ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Уводзіны

Дысцыпліна «Беларуская народна-песенная творчасць» у сістэме падрыхтоўкі сучаснага спецыяліста ва ўстановах адукацыі культуры і мастацтваў. Месца дысцыпліны «Беларуская народна-песенная творчасць» у вучэбным, навукова-даследчым і мастацка-творчым комплексе адукацыйнай дзейнасці. Сувязь «Беларускай народна-песеннай творчасці» з комплексам сацыяльна-гуманітарных, агульных музычна-тэарэтычных, спецыяльных дысцыплін. Роля і значэнне дысцыпліны ў прафесійным станаўленні спецыяліста ў галіне культуры і мастацтваў.

Раздзел I. Фальклор у сістэме сучаснай духоўнай культуры

Тэма 1. Фальклор як цэласная сістэма

Паняцці культуры, духоўнай культуры, мастацкай культуры. Тыпы культур. Традыцыйная культура і музычны фальклор. Фальклор і мова як цэнтралізуючыя элементы ў сістэме нацыянальнай мастацкай культуры. Фальклор і праблемы экалогіі культуры. Фальклор як спецыфічная сфера мастацкай дзейнасці. Спецыфічныя рысы і характэрныя асаблівасці музычнага фальклору: вусная прырода існавання фальклору; біфункцыянальнасць; варыянтнасць і варыятыўнасць як формы існавання фальклорнага твора; імправізацыйны характар выканання; адзінства індывідуальнага і калектыўнага ў фальклоры; фальклорны сінкрэтызм. Народная песня як крыніца нацыянальнай музычнай лексікі. Фальклор і фальклярызмы. Эстэтычная сістэма беларускага песеннага фальклору. Сінкрэтычнае адзінства эстэтычных, маральна-этычных і ўтылітарна-практычных уяўленняў у беларускім фальклоры. Паняцце ўніверсальнага «дабра». Народныя ўяўленні пра прыгожае і агіднае, узвышанае і нізкае, трагічнае і камічнае. Эстэтычныя сімвалы ў беларускім песенным фальклоры.

Тэма 2. Жанравая класіфікацыя беларускага песеннага фальклору

Паняцці родаў, відаў і жанраў народнага мастацтва. Структура беларускага песеннага фальклору (класіфікацыя па відах і жанрах). Гісторыка-стылявыя групы беларускага песеннага

фальклору. Шматфункцыянальнасць фальклору. Суадносіны ўтылітарна-прыкладной і эстэтычнай функцый. Функцыянальнае прызначэнне як вызначальны крытэрый у разуменні народных песенных жанраў. Дзве асноўныя групы песенных жанраў: песні прымеркаваныя і песні непрымеркаваныя. Формы прымеркаванасці песеннага фальклору: абрадавая, да відаў дзейнасці, сезонная. Жанры строга прымеркаваных песень. Жанры ўмоўна прымеркаваных песень. Жанры непрымеркаваных песень.

Тэма 3. Беларуская этнамузыкалогія: этапы станаўлення і развіцця

Перадумовы этнамузыкалагічнай думкі ў Беларусі. Музычная фальклардыстыка ў канцы XIX – пачатку XX ст. Беларускі музычны фальклор у даследаваннях польскіх і чэшскіх вучоных. Кірункі развіцця беларускай этнамузыкалогіі ў савецкі перыяд. Музычная фальклардыстыка 1920-х гг. Беларуская этнамузыкалогія і пецярбургская школа Б. Асаф'ева. Практычная фальклардыстыка ў дзейнасці Р. Р. Шырмы і Г. І. Цітовіча. Росквіт беларускага этнамузыказнаўства: асноўная праблематыка даследаванняў 1960–1990-х гг. Беларуская этнамузыкалогія ў XXI стагоддзі.

Раздзел II. Марфалогія песеннага фальклору. Сродкі выразнасці беларускай народнай песні

Тэма 4. Формы народнага вершаскладання

Тыпы і формы вершаскладання. Тыпы верша ў фальклоры і ў тэорыі літаратуры. Меладычная, квантытатыўная, кваліта-тыўная формы вершаскладання. Стапа.

Тры тыпы народнага вершаскладання. Сілабічны або цэзурны верш. Складовая група. Падсумаванне складовай групы. Семантыка складовай групы. Цэзура і яе пазначэнне ў паэтычным тэксце. Роўнаскладовы верш і верш markedly рознага складовага аб'ёму. Часавік.

Танічны або акцэнтны верш. Рытмічная адзінка (сегмент) у танічным вершы. Структура танічнага верша (пачатковы сегмент, сярэдзінны сегмент, заключны сегмент). Віды акцэнтнага (танічнага) народнага верша: двухударны з дактылічнай фор-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

мулай заканчэння; двухударны з харэічнай формулай заканчэння.

Сілаба-танічны (стопны) народны верш і яго ўвасабленне. Наяўнасць стапы, рыфмаванасці і цэзуры як прыкмета народнага сілаба-танічнага верша.

Тэма 5. Страфічная арганізацыя беларускай народнай песні

Тэрміны «паэтычная страфа» і «меладычная страфа». Песенная страфа і яе склад (форма або кампазіцыя страфы). Малыя рытмічныя адзінкі (складовая група (V) і сегмент). Музычна-паэтычны радок (рытмічны перыяд) і яго пазначэнне. Формула складовага рытму. Кампазіцыйныя адзінкі (КА). Складовая група (a, b, c і г.д.), радок (A, B, C). Формы паэтычных тэкстаў: фразавая, радковая і страфічная. Формы песеннай страфы. Страфічныя формы з унутрыстрофным паўторам. Рамачная кампазіцыя страфы. Песенна-страфічныя формы з рэфрэнам (r.; R). Велічыня рэфрэна (просты, складовы, падвойны). Від рэфрэна ў залежнасці ад месцазнаходжання (пачатковы, канцавы, унутранай пабудовы, рэфрэн, які атачае). Суадносіны: паэтычная страфа і меластрафа. Музычная страфа і куплет. Куплетная і куплетна-варыяцыйная формы. Формула верша. Формула напеву. Суадносіны формулы верша з формулай напеву.

Тэма 6. Музычна-рытмічная арганізацыя беларускай народнай песні

Музычна-часавае мысленне народнага выканаўцы. Кароткія і доўгія працягласці. Двайковая і трайковая сістэмы злічэння. Музычна-складовы рытм як унутраная адзінка вымярэння часу песні ў фальклоры. Складовы час. Складовая музычна-рытмічная формула і яе вызначэнне. Формулы складовага рытму. Суадносіны рытмічнай структуры напеву і рытмікі паэтычнага тэксту. Рытмічная структура напеваў песень ранняга гісторыка-стылявога пласта (каляндарна-абрадавыя і сямейна-абрадавыя песні). Рытмічная арганізацыя пазаабрадавых лірычных песень позняй традыцыі. Асноўныя рытмічныя фігурацыі. Пераважныя рытмічныя структуры. Унутрыскладовы распеў. Метр і памер песні. Музычная форма песні. Тактавая структура. Тактаванне цэзурных і сегментаваных напеваў. Часавікі. Драбненне. Падсумаванне. Адсутнасць музычнага часу паміж строфамі народнай песні.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэма 7. Ладавая пабудова беларускай народнай песні

Паняцце ладу як іманентнай (унутрана ўласцівай) структуры музычна-паэтычнага тэксту народнай песні. Лад як катэгорыя музычнага мыслення ў фальклоры. Нетэмпераванасць традыцыйнага музычнага слыху. Флуктуацыя гукавога ладу народнай песні. Гукарадная мабільнасць. Паняцце гукарада ў народнай музыцы. Лад і гукавы аб'ём, або амбітус шкалы народнай песні. Варыянтнасць гукарада ў народнай песні. Ладавая кампазіцыя, ці сістэма ладавых апор. Архаічны нетэмпераваны тып музычнага мыслення. Ангемітонныя гукарады: трыхорд у кварце (трытонікі), тэтрахорд у квінце (тэтратонікі), пентатоніка, гексахорд. Канцавы тон і праблема выяўлення ладу народнай песні. Танальна-гарманічнае мысленне ў песнях позняга фарміравання. Дыятоніка.

Тэма 8. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні

Мелодыя і інтанацыя. Вызначэнне мелодыі. Структурнае чляненне мелодыі. Жанравыя прыкметы мелодыі ў народнай песні. Інтанацыя. Вызначэнні інтанацыі. Інтанацыя як працэс і як гукавое ўвасабленне эмацыянальнага стану і мастацкага зместу музыкі. Разуменне своеасаблівасці музычнай інтанацыі ў народнай песні і незвядзенне яе да нотнага запісу. Тып інтанавання і стыль інтанавання. Інтанаванне як манера гуказдабывання. Інтанаванне як формаўтваральны і стылеўтваральны фактар. Заканамернасці непесенных і песенных формаў інтанавання; інтанацыі-загуканні, інтанацыі-галашэнні, спеўны і меладэкламацыйны (апавядальны) тыпы інтанавання. Тэмбравaтэсітурныя асаблівасці як важны фактар, які характарызуе працэс інтанавання. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні. Асаблівасці гукавядзення. Характэрныя папеўкі ў беларускім песенным фальклоры. Напевы абагуленыя (тыпавыя) і індывідуалізаваныя. Формульнасць як найвышэйшая праява абагульнення змястоўнага і знакава-выразнага бакоў той ці іншай з'явы фальклору. Паэтычныя формулы, рытмаформулы, напевы-формулы, знакі-знакі харэаграфічнага арнаменту і інш. Значэнне формульнасці ў розных жанрах музычнага фальклору.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэма 9. Фактура беларускай народнай песні

Паняцце фактуры народнай песні як сукупнасці прыёмаў падачы музычнага матэрыялу, пабудовы музычнай тканіны. Драматургія народнай песні і музычная фактура як узаемазвязаныя сродкі музычнай выразнасці. Асаблівасці дзялення галасоў у спеўным гурце і кампаненты (элементы) фактуры народнай песні. Функцыянальны падзел галасоў у народным ансамблі: мелодыя, басуючыя галасы, падгалосак (падводка), гармонія. Фактура як стылявая прыкмета песні. Асноўныя прынцыпы фактурнай арганізацыі традыцыйных песень. Тыпы народна-песеннай фактуры: меладычная (манадыйная і паліфанічная), унісонна-гетэрафонныя спевы, бурдонныя формы шматгалосся, шматгалосыя спевы з падводкай, гамафонна-гарманічная фактура. Несінхронныя формы шматгалосся (антыфоннае выкананне песень, шматгалоссе беларускай «бараны»). Віды народна-песеннай фактуры: полірытмія, поліметрыя. Характарыстыка элементаў фактуры. Мелодыя як галоўны элемент фактуры народнай песні. Прыёмы выкладання мелодыі ў народнай песні: аднагалоссе, дыяфонія, падваенні. Падгалосак імітатыўны і кантрапунктуючы. Псіхалагічныя аспекты фарміравання народнага ансамбля.

Тэма 10. Жанрава-стылявыя асаблівасці беларускай народнай песні

Жанры беларускай народнай песні. Жанравая дыферэнцыяцыя песень па функцыі, змесце і паэтыцы. Гендарныя і ўзроставыя характарыстыкі жанру. Стылявыя асаблівасці народнай песні. Стылявое дзяленне на галасавыя функцыі. Ладагарманічная структура песні ў святле яе стылявой прыналежнасці. Стылявая прыналежнасць музычных прыёмаў выканаўцаў. Стылявое дзяленне па гаворках. Форма выканання народнай песні (індывідуальная, калектыўная).

Тэма 11. Выканальніцкія манеры спеваў беларусаў

Асэнсаванне спецыфікі выканальніцкіх традыцый у залежнасці ад спецыфікі функцыянавання народнай песні ў грамадстве. Сродкі музычнай выразнасці народнай песні ў адпаведнасці з формай і абставінамі яе выканання.

Моўная аснова выканальніцкіх традыцый. Рэгіянальная дыферэнцыяцыя народнай песні. Рэгіянальныя і мясцовыя моў-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ныя дыялекты і манеры спеваў. Моўна-фанетычныя асаблівасці і спецыфіка гуку. Слоўнік моўных дыялектаў Беларусі.

Тэмбрава-рэгістравыя асаблівасці і спецыфіка мужчынскага і жаночага спеву. Грудная і галаўная манера спеваў. Мікст. «Парадаксальнае» фразіраванне як выканальніцкі прыём і характэрная стылявая прыкмета. Дыхальныя паўзы і нелагічная цэзура.

Выканальніцкі аспект у песенных жанрах розных гісторыка-стылявых пластоў беларускага фальклору. Абрадавая дэкламацыя, воклічы, гуканні; сінкрэтычная сувязь славеснага, інтанацыйна-рытмічнага, выяўленчага кампанентаў у працэсе выканання; рухомасць кампазіцыйных, метрарытмічных заканамернасцей, інтанацыйнага контуру, тэмбравай характарыстыкі.

Адмысловыя прыкметы формы галашэнняў – пачатковы вокліч, словаабрывы, цэзуры, дынаміка пеўчага дыхання, якая абумоўлівае працягласць частак формы.

Выканальніцкі стыль каляндарна-абрадавых песень: тэмбравая і рэгістравая афарбаванасць, абрадавая «інтэнсіўнасць» гучання, абрадавая значнасць і выразнасць доўгіх тонаў – «клічаў».

Характэрныя асаблівасці выканання. Значэнне пеўчага дыхання (гукавядзення) пры выкананні лірычных песень (унутрыскладовыя распевы, агогіка). Асаблівасці сродкаў музычнай выразнасці як адлюстраванне выканальніцкіх заканамернасцей у песнях, злучаных з рухам.

Тэма 12. Паэтыка беларускага песеннага фальклору

Народна-песенная паэзія. Адрозненне паэзіі ад прозы. Верш як паэтычная адзінка. Народна-песенны верш. Чысты верш. Музычная строфіка. Вершаваны радок.

Родавыя і жанравыя асаблівасці паэтычнага тэксту. Роды і жанры ў народна-песенным вершы. Эпас. Эпічныя жанры. Лірыка. Лірычныя жанры. Ліра-эпічныя жанры ў фальклоры. Жанравае дзяленне народных песень.

Сюжэт і кампазіцыйная структура верша. Тыповы сюжэт. Асноўныя кампазіцыйныя прыёмы (апавяданне, апісанне, паступеннае звужэнне вобразаў і інш.).

Сродкі мастацкай выразнасці ў фальклоры. Алегорыя. Сімволіка народнай песні. Тропіка ў народна-песенным вершы: метафара, метанімія, сінекдаха, эпітэт, гіпербала, літота, іронія.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Рытмаскладовая формула верша. Азначэнне рытмаскладовай формулы верша. Прынцыпы і правілы, неабходныя для складання рытмаскладовай формулы верша.

Дыялектныя асаблівасці паэтычнага тэксту. Асаблівасці дыялекту ў народна-песенным вершы. Дзяленне мовы на прыслоўі і гаворкі. Гаворка і манера спеву выканаўцы. Дыялектныя словы. Дыялектныя формы слоў. Лексічныя і асноўныя фанетычныя асаблівасці мясцовага дыялекту.

Раздзел III. Раннетрадыцыйны (архаічны) фальклор

Тэма 13. Каляндарна-песенная культура Беларусі

Земляробчы каляндар як своеасаблівае адлюстраванне народнага светапогляду і аснова каляндарна-песеннай культуры Беларусі. Этымалогія жанраў. Язычніцтва і хрысціянская міфалогія ў песенных творах каляндарна-абрадавага цыкла. Аграрна-магічная аснова і пазнейшыя трансфармацыі. Агляд гадавога кола каляндарных свят і абрадаў. Абрады і песні зімовага перыяду. Абрады і песні веснавога перыяду. Абрады і песні летняга перыяду. Абрады і песні восеньскага перыяду. Карагоды і карагодныя песні. Жанры каляндарна-абрадавых песень. Карты тэрытарыяльнага распаўсюджання каляндарна-абрадавых песень. Стылістыка і тыпалогія напеваў каляндарна-абрадавых песень. Монавобразнасць структуры. Інтанацыйна-семантычная канцэнтраванасць, ёмістасць і маналітнасць эстэтычна-мастацкага вобраза. Абагуленасць і афарыстычная сціснутасць напеваў. Паняцці «тыповы напеў», «напеў-формула», «песенна-меладычны тып». Своеасаблівая ідэйна-вобразная арганізацыя раннетрадыцыйнага фальклору, моўныя асаблівасці, сюжэтныя структуры, паэтыка. Рытмічная арганізацыя паэтычных тэкстаў і напеваў. Рытмаінтанацыйны комплекс, ладава-меладычныя асаблівасці напеваў. Формы і традыцыі выканання, унісонна-гетэрафонныя спевы. Сюжэтна-тэматычныя групы, паэтыка каляндарна-абрадавых песень. Музычная стылістыка: тыпы напеваў і іх арэалы, гукарады і ладавыя структуры, меладычна-інтанацыйныя комплексы, тыпы інтанавання, рытмічная арганізацыя напеваў, страфічныя і нестрафічныя напевы, формы меластрафы.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэма 14. Сямейна-абрадавы песенны цыкл

Сямейныя святы і абрады як частка традыцыйнай культуры беларусаў, іх сувязь з сацыяльнай структурай грамадства. Жанры песень сямейна-абрадавага цыкла. Радзіны ў сістэме сямейнай абраднасці. Беларускія радзінныя песні – унікальная з’ява ў песенным фальклоры славянскіх народаў. Тыпалогія напеваў радзінных песень. Беларускае вяселле як адлюстраванне эвалюцыі сямейна-шлюбных адносін. Сутнасць і значэнне вясельных рытуалаў. Функцыянальная прыналежнасць вясельных песень. Песні імператыўныя, апавядальныя, дакаральныя, велічальныя, жартоўныя, вясельныя галашэнні, песні да скокаў. Тыпы напеваў і зоны іх распаўсюджання. Музычная драматургія вясельнага абраду. Традыцыя пахавальных аплакванняў. Функцыянальнае прызначэнне пахавальных галашэнняў. Асаблівасці паэтыкі. Стылістыка выканання.

Тэма 15. Песні з умоўным прымеркаваннем па часе і абставінах іх выканання

Пазаабрадавы фальклор апавядальнай і лірычнай традыцыі. Жанрава-тэматычныя групы: лесавыя, лугавыя, палявыя, за таварам, за кудзеляй, на супрадках, запусныя, пятроўскія, зімовыя, карагодныя, бяседныя. Песні ў пост і духоўныя вершы. Рэлігійная аснова зместу песень, іх павучальны, маральна-дыдактычны характар. Тэматыка. Беларускія балады як від народнага ліра-эпічнага мастацтва. Адлюстраванне ў баладных песнях драматычна-трагічных калізій у індывідуальным, сямейным і грамадскім жыцці. Маральна-дыдактычны характар балад. Формы выканання. Умоўная прымеркаванасць. Сюжэтныя і ўнутрыжанравыя групы песень. Балады міфалагічныя, казачныя і легендарныя, гістарычныя, балады-загадкі, балады карагодна-гульнявога складу, навелістычныя балады. Ранняя песенная лірыка.

Тэма 16. Карагодна-гульнявая традыцыя беларусаў

Этымалогія і аб’ём зместу тэрмінаў «карагод», «танок». Вызначэнне жанру. Харэаграфія – неад’емны кампанент структуры сінтэтычнага карагоднага тэксту.

Класіфікацыя карагодаў: па структурных і стылявых асаблівасцях – карагоды-песні, карагоды-гульні, карагоды-танцы; па

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

формах руху – карагоды шэсця, кругавыя карагоды, лінейныя (сценка на сценку) карагоды, арнаментальныя карагоды.

Тэрмін «вадзіць карагоды». Абрадавая семантыка харэаграфічных малюнкаў у карагодах. Карагод як своеасаблівая форма магічнай практыкі селяніна-земляроба.

Сезонная прымеркаванасць карагодаў. Прымеркаваныя і непрымеркаваныя карагоды.

Сюжэтна-кампазіцыйная аснова (драматургія) карагодна-гульнявых песень. Сістэма выразных сродкаў карагодна-гульнявых песень. Рысы стылю карагодных і гульнявых песень: рытмічныя і меладычныя структуры; наяўнасць развітых рэфрэнаў (семантычных і асемантычных); прынцыпы пашырэння і сціску. Тэматыка і паэтыка карагодна-гульнявых песень. Жанравыя групы карагодных песень: своеасаблівасць стылістыкі і тыпалагічна ўстойлівыя прыкметы.

Зоны распаўсюджання карагодна-гульнявой традыцыі на тэрыторыі Беларусі і рэгіянальныя асаблівасці карагодна-гульнявой традыцыі беларусаў.

Раздзел IV. Пазаабрадавая сялянская лірыка (класічны фальклор)

Тэма 17. Стылістычныя рысы і асаблівасці пазаабрадавага песеннага фальклору

Пазаабрадавая лірыка. Класіфікацыя песеннай лірыкі па эстэтычна-мастацкай і сацыяльнай функцыях. Вобразная сістэма. Псіхалагічны паралелізм. Метафара. Эпітэт. Сімволіка гора і шчасця. Прынцып паўтаральнасці як аснова паэтычнага сінтаксісу песеннай лірыкі. Музычна-меладычныя паўторы: анафара, прыпеў як тып паўтору, захоп-паўтор, падхват. Сэнсавыя паўторы: антыфонны паўтор, паўтор у форме пытанняадказу. Характэрныя музычна-стылявыя асаблівасці. Музычнарытмічныя формы лірычных песень. Індывідуалізацыя напеваў і меладычнае развіццё як аснова кампазіцыйнай пабудовы пазаабрадавай лірычнай песні. Формы вершаскладання. Ладавая і рытмічная арганізацыя напеваў лірычных песень. Фактура пазаабрадавых лірычных песень. Шматгалосыя спевы з падводкай як форма лінеарнага мыслення. Гендарны аспект выканальніцкай эстэтыкі лірычных песень. Спецыфічныя асаблівасці паэтыкі пазаабрадавых песень. Узаемасувязь пазаабра-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

давага фальклору і абрадавай песні як своеасаблівая рыса беларускай народна-песеннай традыцыі.

Тэма 18. Жанравая сістэма пазаабрадавай лірычнай песні

«Абрадавая» і «неабрадавая» лірыка. «Мужчынская» і «жаночая» лірыка. «Павольныя» і «хуткія» песні.

Жанравая прыналежнасць песень. Сюжэтна-тэматычныя групы.

Песні сацыяльна-бытавыя (казацкія, рэкруцкія, салдацкія, чумацкія, батрацкія, бурлацкія). Песні сямейна-бытавыя. Песні пра каханне. Жартоўныя песні і песні да скокаў. Вызначэнне жанравай спецыфікі лірычных песень.

Раздзел V. Нетрадыцыйны фальклор

Тэма 19. Кантавая культура Беларусі

Генезіс і распаўсюджанне кантавай культуры ў Беларусі. Грамадска-палітычныя і гісторыка-культурныя аспекты ўзнікнення і распаўсюджання кантаў на тэрыторыі Беларусі. Рэфармацыя і новы стыль. Узаемаўплывы традыцыйнага і прафесійнага мастацтваў. Паэтыка, ладава-меладычны і музычна-рытмічны склад (музычны інструментарый і акордава-гарманічнае мысленне, вершаскладанне новага тыпу). Беларускія канцыяналы. Сюжэтна-тэматычныя групы беларускіх кантаў. Сучасная традыцыя кантавага выканання ў Беларусі.

Тэма 20. Прыпеўкі як від народнай песенна-музычнай мініяцюры

Прыпеўкі. Вызначэнне жанру. Асноўныя жанравыя характарыстыкі прыпеўкі. Жанравыя разнавіднасці. Праблема генезы прыпевак. Грамадска-палітычныя і культурна-гістарычныя асновы паходжання жанру і яго старажытныя карані. Роля музычнага інструментарыя ў станаўленні і развіцці жанру. Прыпеўка і аўтарскі пачатак. Лаканізм выказвання як галоўная адметная рыса прыпеўкі. Вобразная сістэма і мастацкая стылістыка прыпевак. Паэтычныя формы і структуры. Спецыфіка прыпевак як вакальна-інструментальнага віду народнага мастацтва. Традыцыі выканання. Прынцып канцэртавання і творчага спаборніцтва. Змест і тэматычныя разнавіднасці прыпевак. Паэтыка прыпевак. Кампазіцыйныя тыпы прыпевак. Адна-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

часткавыя і двухчасткавыя прыпеўкі. Цыклізацыя прыпевак. Рыфма як усвядомлены мастацкі прыём у прыпеўцы і яе адрозненне ад рыфмы ў лірычнай песні. Жанравая дыферэнцыяцыя па тыпе напеваў і форме выканання.

Раздзел V. Рэгіянальныя жанравыя і выканальніцка-стылістычныя асаблівасці беларускага песеннага фальклору

Тэма 21. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Палесся

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Палесся. Геаграфічныя і прыродна-кліматычныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўленыя ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыкметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

Тэма 22. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Паазер'я

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Паазер'я. Геаграфічныя і прыродна-кліматычныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўленыя ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыкметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаў-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

сюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

Тэма 23. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Падняпроўя

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Падняпроўя. Геаграфічныя і прыродна-кліматычныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўленыя ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыкметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

Тэма 24. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Беларускага Панямоння

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Беларускага Панямоння. Геаграфічныя і прыродна-кліматычныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўленыя ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыкметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумес-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

Тэма 25. Традыцыйная мастацкая культура і песенныя традыцыі Цэнтральнага рэгіёна Беларусі

Агульнабеларуская песенная культура і мясцовыя песенныя традыцыі Цэнтральнага рэгіёна Беларусі.

Геаграфічныя і прыродна-кліматычныя асаблівасці рэгіёна. Спосаб гаспадарання і абумоўленыя ім жанры песеннага фальклору.

Характарыстыка песеннай сістэмы. Характэрныя з'явы і асаблівасці, заканамернасці і прыкметы. Спецыфіка суадносін гісторыка-стылявых пластоў песеннага фальклору: старажытнага (каляндарна-абрадавага і сямейна-абрадавага) і пазаабрадавага. Песенна-семантычныя асаблівасці абраду і яго «парадак-закон». Дамінуючыя жанры і мясцовае асэнсаванне распаўсюджаных жанраў. Суадносіны ўласна песеннага і гульнявога (танцавальнага, інструментальнага) пачаткаў. Сольная і сумесная традыцыі выканання. Тыпы шматгалосся. Выканальніцкія асаблівасці і іх тэрміналагічныя абазначэнні (этнамузыкалагічныя і носьбітамі фальклору). Цэнтралізуючы кампанент сістэмы.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *Алексеев, Э. Е.* Нотная запись народной музыки : теория и практика / Э. Е. Алексеев. – М. : Сов. композитор, 1990. – 168 с.

2. *Алпатова, А. С.* Размышления о традиционных и современных способах фиксации архаического музыкального материала / А. С. Алпатова // Музыка народов мира : проблемы изучения. – Вып. 1. – М. : Московская консерватория, 2008. – С. 80–89.

3. *Варфаламеева, Т. Б.* Песні Беларускага Панямоння / Т. Б. Варфаламеева. – Мінск : Беларус. навука, 1998. – С. 3–27.

4. *Восточнославянский* фольклор : словарь научной и народной терминологии. – Минск : Навука і тэхніка, 1993. – 478.

5. *Елатов, В. И.* Ладовые основы белорусской народной музыки / В. И. Елатов. – Минск: Наука и техника, 1964. – С. 11–207.

6. *Елатов, В. И.* Мелодические основы белорусской народной музыки / В. И. Елатов. – Минск : Наука и техника, 1970. – 144 с.

7. *Елатов, В. И.* Ритмические основы белорусской народной музыки / В. И. Елатов. – Минск : Наука и техника, 1966. – С. 15–48.

8. *Квитка, К.* О постановке тактовой черты / К. Квитка // К. Квитка : избр. тр. : в 2 т. – М. : Сов. композитор, 1973. – Т. 2. – С. 40–46.

9. *Квитка, К.* Этнографическое распространение пентатоники в СССР / К. Квитка // К. Квитка : избр. тр. : в 2 т. – М. : Сов. композитор, 1973. – Т. 2. – С. 47–64.

10. *Мажэйка, З. Я.* Каляндарна-песенная культура Беларусі / З. Я. Мажэйка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985. – С. 71–118.

11. *Мажэйка, З. Я.* Песні Беларускага Паазер'я / З. Я. Мажэйка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1981. – С. 3–29.

12. *Мажэйка, З. Я.* Песні Беларускага Падняпроўя / З. Я. Мажэйка, Т. Б. Варфаламеева. – Мінск : Беларус. навука, 1999. – С. 3–35.

13. *Мазепус, В. В.* Артикуляционная классификация и принципы нотации тембров музыкального фольклора / В. В. Мазепус // Фольклор. Комплексная текстология. – М. : Наследие, 1998. – С. 24–51.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

14. *Можейко, З. Я.* Песни Белорусского Полесья / З. Я. Можейко. – М. : Сов. композитор, 1984. – Вып. 2. – С. 3–12.

15. *Можейко, З. Я.* Песни Белорусского Полесья / З. Я. Можейко. – М. : Сов. композитор, 1983. – Вып. 1. – С. 5–18.

16. *Тавлай, Г. В.* Белорусское Купалле / Г. В. Тавлай. – Минск : Наука и техника, 1986. – С. 7–127.

17. *Тавлай, Г. В.* Орнаментальное пение в стилистике белорусской сольной обрядовой песни / Г. В. Тавлай // Аўтэнтычны фальклор : праблемы вывучэння, захавання, перайманя : зб. навук. прац удзельнікаў IV Міжнар. навук.-практ. канф. – Мінск : БДУКМ, 2010. – С. 18–24.

18. *Эвальд, З. В.* Песни Белорусского Полесья / З. В. Эвальд. – М. : Сов. композитор, 1979. – С. 6–43.

Дадатковая

1. *Алексеев, Э.* Раннефольклорное интонирование: звуковысотный аспект / Э. Алексеев. – М. : Сов. композитор, 1986. – 238 с.

2. *Алексеев, Э.* Проблемы формирования лада / Э. Алексеев. – М. : Музыка, 1976. – С. 6–65.

3. *Асафьев, Б.* Музыкальная форма как процесс : в 2 кн. / Б. Асафьев. – Л. : Музыка, 1971. – С. 43–77.

4. *Банин, А. А.* Ладозвукорядный аспект историко-стадиальной концепции П. П. Сокальского и его новая трактовка / А. А. Банин // Музыкальная фольклористика : проблемы истории и методологии. – М. : Гос. республиканский центр русского фольклора, 1990. – С. 61–76.

5. *Банин, А. А.* Методология лингвомузыкального анализа музыки устных традиций / А. А. Банин // Первый всероссийский конгресс фольклористов: сб. докладов. – М. : Изд-во «Государственный республиканский центр русского фольклора», 2005. – Т. 1. – С. 385–406.

6. *Банин, А. А.* Слово и напев. Проблемы аналитической текстологии / А. А. Банин // Фольклор. Образ и поэтическое слово в контексте / отв. ред. В. М. Гацак. – М. : Наука, 1984. – С. 170–202.

7. *Банин, А. А.* Об одном аналитическом методе музыкальной фольклористики / А. А. Банин // Музыкальная фольклористика / ред.-сост. А. А. Банин. – М. : Сов. композитор, 1978. – Вып. 2. – С. 117–157.

8. *Банин, А. А.* О принципах моделирования обобщенного слогоритма. Вопросы методики и методологии / А. А. Банин //

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Памяти К. В. Квитки : сб. ст. / ред.-сост. А. А. Банин. – М. : Сов. композитор, 1983. – С. 165–179.

9. *Белорусская* этномузыкология. Очерки истории (XIX–XX вв.) / под ред. докт. искусствоведения Зинаиды Можейко. – Минск : Тэхналогія, 1997. – 254 с.

10. *Елатов, В. И.* Ритмика русских народных песен : учеб. пособие по курсу «Народное музыкальное творчество» / В. И. Елатов. – М. : Изд-во МГУК, 1993. – С. 5–47.

11. *Ефименкова, Б.* Ритм в произведениях русского вокального фольклора / Б. Ефименкова. – М. : Композитор, 2001. – 256 с.

12. *Мациевский, И. В.* Народная инструментальная музыка как феномен культуры / И. В. Мациевский. – Алматы, 2007. – С. 275–291.

13. *Мухарынская, Л. С.* Беларуская народная музычная творчасць / Л. С. Мухарынская, Т. С. Якіменка. – Мінск : Выш. шк., 1993. – 343 с.

Дыскаграфія

1. *Этнаграфічны* ансамбль вёскі Ананчыцы Салігорскага раёна Мінскай вобласці. Беларускія народныя песні. – Л. : Мелодия, 1982.

2. *Календарные* песни Белорусского Полесья. – Л. : Мелодия, 1983.

3. *Беларускі* песенны фальклор. Паўночна-Усходняя зона. – Л. : Мелодия, 1986.

4. *Традиционные* песни Полесья. – Л. : Мелодия, 1989.

5. *Традиционное* искусство Поозерья. Обрядовая музыка. – Л. : Мелодия, 1989.

6. *Беларускі* музычны фальклор. – Л. : Мелодия, 1990.

7. *Традиционное* искусство Поозерья. Вечериночная музыка. – Л. : Мелодия, 1989.

8. *Musics* and musician of the world. Byelorussia. Musical folklore of the Byelorussian Polessye. – AUVIDIS/–HSMSD /UNESCO, 1988.

9. *Вясковая* лірыка. – Мінск : Новая музыкальная компания, 2008.

10. *Каляды.* Рожство. Шчодрэц. – Christmas Songs. Authentic Musik from Belarus. – Мінск : ПанРекордз, 1999.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў

Балы, паказчыкі адзнакі

1 (адзін) – адсутнасць накаплення ведаў і кампетэнтнасці ў рамках адукацыйнага стандарту, адмова ад адказу на экзаменацыйныя пытанні ў аб'ёме зместу дысцыпліны «Беларуская народна-песенная творчасць».

2 (два) – фрагментарныя веды ў галіне беларускай народна-песеннай творчасці; веды асобных літаратурных крыніц, рэкамендаваных навучальнай праграмай дысцыпліны; няўменне выкарыстоўваць навуковую тэрміналогію, наяўнасць у адказе грубых і лагічных памылак; пасіўнасць на семінарскіх занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць».

3 (тры) – недастаткова поўны аб'ём ведаў у галіне беларускай народна-песеннай творчасці; веды часткі асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; выкарыстанне этнамузыказнаўчай тэрміналогіі, выкананне экзаменацыйнага задання з істотнымі і лагічнымі памылкамі; слабае валоданне інструментарыем аналізу беларускіх народных песень, некампетэнтнасць у вызначэнні жанравых асаблівасцей беларускіх народных песень; няўменне карыстацца асноўнымі метадамі даследавання песеннага фальклору; пасіўнасць на семінарскіх занятках, нізкі ўзровень культуры самастойнай працы.

4 (чатыры) – дастатковы аб'ём ведаў у рамках вучэбнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне пад кіраўніцтвам выкладчыка вырашаць стандартныя задачы па аналізе музычна-паэтычных тэкстаў; дапушчальны ўзровень культуры выканання заданняў.

5 (пяць) – дастатковыя веды ў аб'ёме навучальнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго ў рашэнні навучальных і прафесійных задач; здольнасць самастойна ўжываць тыпавыя рашэнні ў рамках навучальнай праграмы; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай наву-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

чальнай праграмай дысцыпліны; дастатковая культура самастойнай працы, дастатковы ўзровень выканання заданняў.

6 (шэсць) – досыць поўныя і сістэматызаваныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; выкарыстанне неабходнай навуковай тэрміналогіі, пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго ў рашэнні навучальных і прафесійных задач; здольнасць самастойна ўжываць тыпавыя рашэнні ў рамках навучальнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; уменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна; актыўная самастойная праца; досыць высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

7 (сем) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх частках навучальнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні па аналізе музычна-паэтычных тэкстаў; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго ў пастаноўцы і рашэнні прафесійных задач; вольнае валоданне тыпавымі рашэннямі ў рамках навучальнай праграмы; засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай дысцыпліны; уменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную ацэнку; актыўная самастойная праца, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

8 (восем) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх пастаўленых пытаннях у аб'ёме навучальнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны (у тым ліку тэхнікай інфармацыйных тэхналогій), уменне выкарыстоўваць яе ў пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач; здольнасць самастойна вырашаць складаныя праблемы ў рамках

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

навучальнай праграмы; засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай навучальнай праграмай па дысцыпліне; уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную ацэнку; актыўная сістэматычная самастойная праца, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

9 (дзевяць) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх частках навучальнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць»; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні; валоданне інструментарыем навучальнай дысцыпліны, уменне эфектыўна выкарыстоўваць яго ў пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач; здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя задачы па аналізе і інтэрпрэтацыі песеннага фальклору ў нестандартных сітуацыях у рамках навучальнай праграмы; поўнае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай праграмай дысцыпліны; уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную ацэнку; сістэматычная, актыўная творчая праца на ўсіх формах заняткаў, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

10 (дзесяць) – сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх частках вучэбнай праграмы па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць», а таксама па асноўных тэарэтычных і практычных пытаннях, якія выходзяць за яе межы; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны адказ на пытанні; бездакорнае валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне эфектыўна выкарыстоўваць яго ў пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач; выяўленая здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя праблемы ў нестандартных сітуацыях; поўнае валоданне інфармацыяй з асноўных і дадатковых крыніц па вучэбнай дысцыпліне; уменне вольна арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках, па якіх вывучаецца дысцыпліна, і даваць ім аналітычную ацэнку, выкарыстоўваць навуковыя дасягненні іншых дысцыплін; творчая самастойная праца, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дыягностыка кампетэнцыі студэнта

Для кантролю якасці засваення вучэбнага матэрыялу, набыцця неабходных навыкаў па дысцыпліне «Беларуская народна-песенная творчасць» выкарыстоўваюцца наступныя сродкі дыягностыкі:

– заданні па практычным засваенні выканальніцкай стылістыкі беларускіх народных песень;

– курсавая работа;

– пісьмовы экзамен;

– пісьмовы комплексны музычны і літаратурны аналіз тэксту аднаго з узораў беларускай народна-песеннай творчасці ранняга гісторыка-стылявога пласта (каляндарна-абрадавая песня, сямейна-абрадавая песня);

– пісьмовы комплексны музычны і літаратурны аналіз тэксту аднаго з узораў беларускай народна-песеннай творчасці позняга гісторыка-стылявога пласта (пазаабрадавая лірычная песня).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэрміналагічны слоўнік

Амбітус – агульны гукавы аб’ём напеву, яго дыяпазон.

Амфібрахій – трохскладовая стапа з метрычнай формулай - / - .

Анапест – трохскладовая стапа з метрычнай формулай - - / .

Ангемітоніка – гукарад, які не ўтрымоўвае паўтонаў. Разнавіднасці ангемітонікі: трыхорд у кварце (3 ступені), тэтрахорд у квінце (4 ступені) і пентатоніка (5 ступеней); целатоніка – гукарад, гукі якога размешчаны па тонах.

Антыфонны спеў (грэч. antiphonos – які гучыць у адказ, што паўтарае) – у музычным фальклоры спосаб спеву, калі дзве групы выканаўцаў уступаюць па чарзе, змяняючы адзін аднаго.

Апорная ступень – гл. Ладавая апора.

Архетып (грэч. archetypos – праваобраз) – у фалькларыстыцы – уяўленне аб праформе, прататыпе, першасным матыве, сюжэце; тэарэтычна верагодная форма.

Арэал (лац. area – пляц, прастора) – вобласць распаўсюджання, геаграфія якой-небудзь з’явы. Арэальны падыход – адзін з асноўных метадаў у фалькларыстыцы, уключае картаграфаванне меж арэалаў з мэтай іх наступнага параўнання.

Аўтэнтычны (грэч. authentikas – сапраўдны) – які цалкам адпавядае арыгіналу, сапраўдны (напрыклад, аўтэнтычны фальклор).

Басуючы, тоўсты голас – ансамблевая партыя, якая з’яўляецца асноўнай выканальніцкай партыяй.

Бурдон (фр. bourdon – густы бас) – вытрыманы на адной вышыні элемент музычнай фактуры (вакальнай і інструментальнай).

Варыятыўнасць (лац. variantis – зменлівы) – розныя формы аднаго і таго ж зместу.

Верш (лац. versus – тое, што ўвесь час паўтараецца) – у музычным фальклоры адзінка вымярэння песеннага паэтычнага тэксту, якая складаецца са складовых груп (гл. Сілабічны верш), сегментаў (гл. Танічны верш), стоп (гл. Сілаба-танічны верш); радок песеннага тэксту.

Гетэрафонія (грэч. heteros – іншы і phone – гук) – асноўны від аднагалосся ў традыцыйных напевах усходніх славян – спеў ва ўнісон з кароткачасовым расслаеннем меладычнай лініі (звычайна на пазіцыйна слабым часе). Гетэрафонія манадый-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

нага тыпу – тып фактуры, уласцівы беларускай песеннай традыцыі.

Голас – 1) гукавышыннае – сукупнасць усіх версій аднаго напеву (песні «ўсе на адзін голас спяваюцца»); 2) фактурнае – усвядомленая выканаўцам асобная ансамблевая партыя («басуючы голас», «тонкі голас»).

Дактыль – трохскладовая стапа з метрычнай формулай / - - .

Дыяпазон – гукавы аб'ём голасу ці музычнага інструмента (гл. Амбітус).

Дыятоніка (грэч. dia – праз, уздоўж і tonos – тон, г. зн. ідучая па тонах) – сямігукавая сістэма, усе гукі якой могуць быць размешчаны па квінтах раўнамерна-тэмпераванага ладу (з-g-d-a-e-Ь4).

Жанр (фр. genre – род, выгляд) – узаемасувязь твора з жыццёвым прызначэннем – функцыяй (прыкладной, эстэтычнай і інш.), спосабам і ўмовамі выканання, а таксама асаблівасцямі ўтрымання і формы, якая склалася гістарычна.

Ікт – націск; моцны, націскны склад паэтычнага тэксту.

Інварыянт – глыбінная структура, базавая мадэль, г.зн. тое, што з'яўляецца агульным, нязменным для ўсіх варыянтаў чаго-небудзь.

Кампазіцыйныя адзінкі – элементы паэтычнага тэксту, якія ўтвараюць адну песенную страфу. Гэты параметр адлюстроўвае кампазіцыю (форму) страфы і пазначаецца абрэвіятурай КА.

Кампазіцыя – 1) К. ладавая (гл. Ладавая кампазіцыя); 2) К. страфы – арганізацыя паэтычнага тэксту страфы, тое ж, што і форма страфы; 3) К. сюжэтная – дзяленне ўсяго твора на буйныя часткі (напрыклад, запеў, зачын, кульмінацыя, «тыповыя месцы» і да т. п.).

Лад – 1) акад. музыказн. – сістэма функцыянальна злучаных паміж сабой гукаў; 2) этнамуз. – у традыцыйнай музычнай культуры – адна з глыбінных структур музычна-паэтычнага тэксту, катэгорыя музычнага мыслення. Л. у народнай песні выяўляецца як сума заканамернасцей усіх кампанентаў песні: гукавышыннасці, музычнай рытмікі і рытмікі паэтычнай і ўяўляе сабой сістэму рэгулярна расстаўленых кропак апоры, свайго роду, рытмамеладычны «каркас» песні (гл. Ладавая кампазіцыя, Ладавая апора).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ладавая кампазіцыя – размяшчэнне ладавых апор па вышыні ў межах адной песеннай страфы.

Ладавая апора – кропка скрыжавання ўсіх трох асноўных кампанентаў песні: паэтычнага тэксту, музычнай рытмікі і гукавышыннай арганізацыі. Сістэма ЛА песеннай страфы ўтворыць ладавую кампазіцыю.

Мадэляванне – асноўны даследчы метад структурнай тыпалогіі, які складаецца ў пераўнальным вывучэнні версій якога-небудзь аб’екта (абрад, рытміка, паэтычны тэкст, гукавышыннасць, харэаграфія і да т. п.) і выяўленні ў ім інварыянта – устойлівай, нязменнай мадэлі.

Мелізматыка (грэч. melisma – песня, мелодыя) – меладычныя ўпрыгожванні ў вакальнай і інструментальнай музыцы (фаршлаг, пошчак, мардэнт і інш.).

Модус (лац. modus – мера, спосаб) – 1) у шырокім сэнсе М. – устойлівы спосаб арганізацыі чаго-небудзь – прасторы, мыслення; 2) модусная рытміка – рытміка стопная, заснаваная на паўторы вызначанага рытмічнага малюнка.

Манадыйнасць гетэрафонная, ці гетэрафонія манадыйнага тыпу – аднагалосая фактура, якая дапускае эпізадычныя «расслаенні» асноўнай меладычнай лініі.

Музычная дыялекталогія – аддзел этнамузыкалогіі, які вывучае лакальныя разнавіднасці традыцыйнай музычнай мовы.

Падводка – голас, вынесены ў верхні рэгістр і арыентаваны на асноўную выканальніцкую партыю. Асноўнымі інтэрваламі паміж партыямі выступаюць тэрцыі і сексты (радзей квінты). Грані формы заўсёды аформлены разыходжаннем галасоў у актаву. Дадзены стыль спеву ўласцівы галоўным чынам лірычным песням усходніх славян.

Партыя галасавая – гл. Голас.

Пеон – чатырохскладовая стапа, у залежнасці ад націскнога склада ў ёй адрозніваюць 1-ы пеон (/ - - -), 2-і пеон (- / - -), 3-і пеон (- - / -) і 4-ы пеон (- - - /). У народнай песеннасці найчасцей ужываецца 3-і пеон.

Політэкставасць напеву – магчымасць выконваць адзін напеў з некалькімі паэтычнымі тэкстамі.

Раўнамерна-тэмпераваны лад (лац. temperatio – правільныя суадносіны, суразмернасць) – лад з роўнымі інтэрвальнымі суадносінамі паміж гукамі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Рытм верша – сістэма рэгулярных паўтораў элементаў славесна-гукавога матэрыялу (гукаў, складоў, стоп, слоў, фраз, строф), якія ў будове паэтычнага тэксту маюць арганізуючую ролю.

Рэфрэн – лексічная канструкцыя, якая нязменна паўтараецца са страфы ў страфу. Рэфрэн можа быць выяўлены славесным радам (семантычны), а можа спявацца на нейтральныя склады («люлі», ці «ой, лёлі», «лалым», г. зн. асемантычным).

Сегмент (лац. segmentum – адрэзак) – асноўная будаўнічая адзінка танічнага верша, межамі якой выступаюць націскі.

Сілаба-танічны тып вершаскладання, сілаба-танічны верш – спосаб арганізацыі паэтычнага тэксту, які сумяшчае рысы сілабічнага верша (наяўнасць цэзуры) і літаратурнага верша (стопная арганізацыя, рыфма).

Сілабічны тып вершаскладання, сілабічны верш (грэч. syllabe – склад) – у народнай песеннай паэзіі спосаб арганізацыі тэксту, заснаваны на прынцыпе складання, падсумаванні складовых груп, падзеленых цэзурай; тое ж, што і цэзурны верш.

Сінкрэтызм (грэч. sinkrētismos – злучэнне) – першапачатковая злучнасць, якая характарызуе архаічны стан чаго-небудзь; найважная рыса фальклору.

Сістэмы злічэння: двайковая – з суадносінамі даўжыні/сцісласці ў прапорцыі 2:1 (доўгі – θ : кароткі – ε) і трайковая – з суадносінамі даўжыні/сцісласці ў прапорцыі 3:1 (доўгі – θк : кароткі – ε і θ).

Складовая група – слова ці група граматычна злучаных паміж сабой слоў – асноўная будаўнічая адзінка сілабічнага верша; валодае сэнсавай і сінтаксічнай самастойнасцю.

Стапа – рэгулярна паўтаральная група складоў, падпарадкаваная аднаму націску. С. – элементарная адзінка літаратурнага і народнага сілаба-танічнага верша.

Структурная тыпалогія – кірунак у навуцы (лінгвістыцы, этналінгвістыцы, этнамузыкалогіі і інш.), для якога характэрны сістэмны падыход да аб’екта, які вывучаецца, выяўленне ў ім утоеных глыбінных мадэляў і іх наступная класіфікацыя.

Танічны тып вершаскладання, танічны верш – у народнай песеннай паэзіі спосаб арганізацыі паэтычнага тэксту пры дапамозе націскаў – акцэнтаў (інакш – акцэнтны верш).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Умоўныя абазначэнні – графічныя знакі для абазначэння тэсітурных, гукавышынных, рытмічных і тэмпавых асаблівасцей фалькларыстычнай натацыі.

Флуктуацыя строю (англ. fluctuation – ваганне, няўстойлівасць) – спецыфічная рыса вакальнага лада традыцыйных песень, якая складаецца ў яго патэнцыяльнай здольнасці да паступовай змены вышыні (як правіла, у бок падвышэння).

Харэй – двухскладовая стапа з метрычнай формулай / – .

Цэзурны верш – гл. Сілабічны верш.

Цэзура – мяжа паміж складовымі групамі сілабічнага верша; у запісах тэкстаў яна фігуруе ў выглядзе падзяляльнай рысы /, у запісах формулы верша яна фіксуецца знакам +.

Часавік – верш са зменлівай з радка ў радок колькасцю складоў, рытміка якога падпарадкавана музычна-часавай арганізацыі напеву.

Шматгалоссе – складовы тып фактуры, кожная выканальніцкая партыя якога («голас») валодае ў напеве структурнай самастойнасцю.

Ямб – двухскладовая стапа з метрычнай формулай - / .

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Вучэбнае выданне

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНА-ПЕСЕННАЯ ТВОРЧАСЦЬ

Тыпавая вучэбная праграма для ўстаноў вышэйшай адукацыі
па спецыяльнасці 1-16 01 10 Спевы (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 Спевы (народныя)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар А. У. Гіцкая

Падпісана ў друк 2013. Фармат 60x84 $^{1}/_{16}$.
Папера пісчая № 2. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 1,98. Ул.-выд. арк. 1,41. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
ЛИ № 02330/0003939 ад 19.05.2011.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ